

Dlaczego szczepionki są obowiązkowe?

Szczepienie ma na celu jak największą ochronę przed zakażeniem. Szczepionka chroni przede wszystkim osobę, która ją przyjmuje, ale nie tylko. Wysoki procent zaszczepionych osób w społeczeństwie zabezpiecza innych, bo utrudnia patogenom zarażenie kolejnych osób. Końcowo może to doprowadzić nawet do całkowitej eradykacji patogenu, tak jak było w przypadku wyeliminowania wirusa ospy prawdziwej.

Szczepiąc dzieci, dba się nie tylko o ich zdrowie, ale także o zdrowie wielu innych noworodków, niemowląt i poważnie chorych dzieci, które ze względu na ciężkie choroby lub zbyt młody wiek nie mogą być zaszczepione.

Czy szczepionki są bezpieczne i dobrze przebadane?

Szczepionki to najlepiej kontrolowane produkty lecznicze na rynku. Badania bezpieczeństwa rozpoczynają się już na etapie opracowywania szczepionki. Najpierw są to eksperymenty na zwierzętach, gdzie sprawdza się skuteczność i bezpieczeństwo. Kolejne fazy to badania na coraz większych grupach ludzi.

Początkowo ocenia się bezpieczeństwo, następnie ustala się najbardziej optymalną dawkę i reakcję układu immunologicznego na jej podanie. Ostatnia faza to ocena skuteczności szczepionki. Sprawdza się w jakim stopniu szczepionka chroni przed zachorowaniem na chorobę zakaźną, czy wywołuje niepożądane odczyny poszczepienne i jak często oraz czy może być podawana z innymi szczepionkami.

Całość badań klinicznych regulowana jest przez zasady tzw. Dobrej Praktyki Klinicznej, a wszystkie uzyskane wyniki zbiera i ocenia Europejska Agencja Leków lub Urząd Rejestracji Produktów Leczniczych Wyróbów Medycznych i Produktów Biobójczych. Wszystkie te badania wykonywane są przed wprowadzeniem preparatu na rynek, a dodatkowo każda seria szczepionki jest poddawana badaniom przez niezależne od producenta państwowe laboratorium kontroli jakości.

Badania szczepionek nie kończą się po ich rejestracji. Po ich wprowadzeniu do obrotu nadal kontroluje się poszczególne serie szczepionek i monitoruje działania niepożądane.

Czy rtęć w szczepionkach jest szkodliwa?

Nie! Rtęć występuje w dwóch postaciach, które odmiennie wpływają na organizm. Metylortęć jest toksyczna i kumuluje się w organizmie, natomiast etylortęć jest usuwana z organizmu. W szczepionkach występuje tiomersal, czyli związek zawierający etylortęć. Tiomersal stosowany w ściśle określonych dawkach jest bezpieczny. Może wywoływać jedynie reakcje alergiczne, które są uznawane za łagodne i zwykle ustępują w ciągu kilku dni. Tiomersal jest środkiem konserwującym stosowanym tylko w kilku szczepionkach np. w niektórych szczepionkach przeciw błonicy, tężcowi i krztuścowi.

Czy szczepienie może wywołać autyzm?

Nie! To, że szczepienie może wywołać autyzm jest mitem zapoczątkowanym przez sfałszowane badanie naukowe. Jedynym udowodnionym związkiem pomiędzy szczepionką MMR, a autyzmem to związek czasowy. Autyzm jest zwykle rozpoznawany u dzieci półtorarocznych dlatego, że wcześniej ciężko jest to zaburzenie zdiagnozować. Szczepionkę przeciwko odrze, śwince i różyczce podaje się dzieciom w wieku 13-14 miesięcy. Zbieżność ta powoduje, że rodzice dzieci chorych na autyzm doszukują się winy właśnie w tej szczepionce.

Czy dziecko po szczepieniu może zarażać?

Na rynku są dostępne 2 rodzaje szczepionek: inaktywowane i żywe. Szczepionki inaktywowane, czyli zabite - zaliczamy do nich wszystkie szczepionki podawane w pierwszym roku życia z wyjątkiem szczepienia przeciwko gruźlicy i rotawirusom. To co jest zabite nie ożyje i nie zarazi, ani dziecka, które szczepionkę otrzymało, ani osób z otoczenia.

W przypadku szczepionek żywych, obowiązkowych, czyli podawanej na oddziale noworodkowym szczepionki przeciw gruźlicy oraz szczepionki odra-świnka-różyczka, nigdy nie opisano zarażenia otoczenia wirusem szczepionkowym. W przypadku zalecanej szczepionki przeciw rotawirusom, u zaszczepionej osoby dochodzi do wydalania wirusa szczepionkowego w kale. Znane są pojedyncze przypadki przeniesienia wirusa szczepionkowego na osoby mające kontakt z zaszczepionym dzieckiem, ale nie obserwowano u nich objawów klinicznych!

Mimo to zaleca się zachowanie ostrożności w przypadku szczepienia dzieci, które mają kontakt z osobami z niedoborem odporności (chorzy onkologicznie, osoby leczone immunosupresyjnie). Obowiązują typowe zasady higieny (mycie rąk po zmianie pieluszki, przed jedzeniem itd.). W przypadku szczepionki przeciw ospie wietrznej pomiędzy 5. a 26. dniem od szczepienia może się pojawić wysypka podobna do ospy (w okolicy podania szczepionki). Jest to objaw niepożądany po podaniu szczepionki. Znane są pojedyncze przypadki, kiedy po wystąpieniu takiej ospy podobnej wysypki, doszło do przeniesienia wirusa na osobę z otoczenia, ale bez konsekwencji. Szanse na zakażenie wirusem dzikim są zdecydowanie większe, a konsekwencje zawsze gorsze. Dlatego bez obaw może szczepić swoje starsze dzieci mama, która jest w ciąży. Można też szczepić starsze dziecko, jeśli w domu jest noworodek.

Kiedy nie szczepić?

Przeciwwskazania do szczepień mogą być czasowe, gdy szczepienie należy jedynie odroczyć w czasie lub trwałe, gdy z podania szczepionki trzeba całkowicie zrezygnować.

Ogólne zasady dotyczące wszystkich szczepionek są następujące: przeciwwskazaniem trwałym jest wystąpienie nadwrażliwości na jakikolwiek składnik szczepionki lub wstrząs anafilaktyczny po podaniu poprzedniej dawki. Wskazaniem do opóźnienia szczepienia jest natomiast choroba przebiegająca z gorączką lub zaostrzenie choroby przewlekłej. Przeziębienie nie jest przeciwwskazaniem do szczepienia, jednak oczywiste jest to, że zarówno lekarze jak i rodzice wolą szczepić dziecko całkowicie zdrowe. W praktyce, często jest to bardzo trudne do wykonania. Pamiętaj, że ostateczna decyzja należy do lekarza kwalifikującego do szczepienia.

Bardziej szczegółowe informacje o przeciwwskazaniach można znaleźć w charakterystyce produktu leczniczego szczepionki. Każda szczepionka jest inna, dla niektórych przeciwwskazaniem może być wystąpienie biegunki (np. szczepienie przeciwko rotawirusom), a dla innych zbyt młody wiek (np. szczepienie przeciw Haemophilus influenzae typu b dozwolone jest dopiero od 6 tygodnia życia, a szczepienie przeciw odrze może być podane dopiero w 13-14 miesiącu życia).

Jakimi szczepionkami zalecanymi warto dodatkowo zaszczepić dziecko?

Oprócz szczepień obowiązkowych wpisanych do kalendarza szczepień (które są refundowane) jest też kilka szczepień zalecanych dla dzieci (za które w większości przypadków musimy zapłacić, chyba, że dziecko jest w grupie ryzyka ciężkiego przebiegu choroby).

Wśród szczepień zalecanych warto zwrócić uwagę na:

- szczepienie przeciw meningokokom: aby w pełni zabezpieczyć dziecko przed meningokokami trzeba podać dwie różne szczepionki - ilość dawek uzależniona jest od wieku, w którym zaczynamy dziecko szczepić. Im szybciej zapewnimy dziecku ochronę tym lepiej.
- szczepienie przeciw rotawirusom: należy je rozpocząć do 12 tygodnia życia (szczepionka podawana jest doustnie), a pełen cykl szczepień zakończyć do 24 tygodnia życia.
- szczepienie przeciw ospie wietrznej: podać można po 12 miesiącu życia - w przypadkach szczególnych po 9 miesiącu życia. Szczepienie jest darmowe dla dzieci uczęszczających do żłobka lub klubu maluszka. Szczególnie ważne, gdy dziecko choruje na atopowe zapalenie skóry lub gdy mama dziecka spodziewa się kolejnego, a starszak choroby nie przechodził.
- szczepienie przeciw grypie: do rozważenia po 6 miesiącu życia dziecka - podaje się je co roku przed rozpoczęciem sezonu grypowego.
- szczepienie przeciw HPV (wirus brodawczaka ludzkiego): zalecane jest zarówno dla dziewczynek jak i chłopców powyżej 9 roku życia. W wielu gminach szczepienie jest refundowane w ramach programów samorządowych. Po podaniu pełnego cyklu szczepień nie zaleca się podawania dawek przypominających w późniejszym wieku.
- szczepienie przeciw pneumokokom - co prawda znajduje się od 2 lat w kalendarzu szczepień obowiązkowych, ale jeśli masz starsze dziecko, które nie zostało jeszcze zaszczepione to warto to rozważyć dla jego ochrony przed konsekwencjami choroby pneumokokowej.

Co zrobić, gdy pojawi się NOP?

Niepożądany odczyn poszczepienny to zaburzenie stanu zdrowia, które występuje do 4 tygodni po szczepieniu lub w przypadku szczepienia przeciwko gruźlicy, do 3 miesięcy po szczepieniu. W przypadku większości szczepień podawanych w niemowlęctwie i u osób dorosłych taka reakcja po szczepieniu pojawia się w trakcie dwóch pierwszych dni. Wyjątkiem jest szczepienie odra-świnka-różyczka oraz szczepienie przeciw ospie wietrznej, gdzie ewentualna gorączka czy wysypka pojawia się między 5-12 dobą po szczepieniu. W zdecydowanej większości są to reakcje łagodne. Jeśli cokolwiek zaniepokoi Cię w stanie zdrowia dziecka - oczywiście udaj się do lekarza. Po zebraniu wywiadu i zbadaniu dziecka będzie mógł odpowiedzieć na pytanie czy to NOP czy może demonstrowane objawy mają inną przyczynę. Większość NOPów ustępuje samoistnie w trakcie dwóch pierwszych dni. Jeśli objawy się przedłużają to również konieczna jest weryfikacja przez lekarza.

Jedne z najczęstszych NOPów to:

- gorączka - w przypadku temperatury ciała na poziomie 38-38,5°C i dodatkowo gorszym samopoczuciu - podaj lek przeciwgorączkowy. U dziecka dawka zawsze (!) dostosowana powinna być do wagi. Doustnie możesz podać paracetamol 15 mg/kg jednorazowo (w czopku 20 mg/kg jednorazowo). Czopków nie wolno dzielić! Po skończonym 3 miesiącu życia można podać ibuprofen. Ma działanie przeciwbólowe, przeciwgorączkowe i przeciwzapalne. Możesz podać 10 mg/kg (doustnie lub w czopku).
- zaczerwienienie i obrzęk w miejscu wkłucia - zwykle nie wymaga żadnych interwencji i w ciągu 1-3 dni znika bez pozostawienia śladu. Jeśli jednak dziecko jest niespokojne, zaczerwienienie lub obrzęk są dość duże, to możesz zastosować lek przeciwbólowy lub przeciwzapalny: paracetamol lub (po 3 miesiącu życia) ibuprofen (dawki również dostosowane do wagi dziecka!). Dodatkowo możesz zastosować okłady na to miejsce z sody oczyszczonej (1/2 łyżeczki sody + szklanka wody). Nie uciskaj kończyny - staraj się nie zakładać obcisłego ubrania.

Więcej informacji o szczepieniach znajdziesz na www.mamaistetoskop.pl i www.mamapediatra.pl

Mały poradnik o szczepionkach

dla rodziców i nie tylko

Opracowano w 2018 r.

lek. Dagmara Chmurzyńska-Rutkowska
lek. Katarzyna Woźniak